

İstanbul Kùltür Üniversitesi

**II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi
2008**

TUDOK 2008

4 – 6 Ağustos 2008

B İ L D İ R İ L E R

Cilt 2

Istanbul Kultur University

**2nd International Student Congress of
Turkish Language and Literature
2008**

TUDOK 2008

4 – 6 August 2008

P R O C E E D I N G S

Volume 2

II. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRENCİ KONGRESİ

İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları:

Kitap No: 115

Baskı Tarihi: Ocak 2010

ISBN: (tk) 978-605-4233-18-2
(1. cilt) 978-605-4233-19-9
(2. cilt) 978-605-4233-20-5

Editör: Ömür CEYLAN

Baskı: G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.
100 Yıl Mah. MAS-SİT 1.Cad. No:88 Bağcılar / İstanbul
Tel: (0212) 629 00 24-25

© İstanbul Kültür Üniversitesi

İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen – Edebiyat Fakültesi
Ataköy Yerleşkesi
34156 Bakırköy – İstanbul / Türkiye
+90 212 498 41 41
<http://www.iku.edu.tr>

Kitaptaki makalelerin tüm yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.

SÜLEYMAN ÇELEBİ’NİN “VESİLETÜ’N NECAT” ESERİNİN BAKÜ ELYAZMA NÜSHALARI

DR. LAMİYE SÜLEYMANOVA

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Mehmed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü

ÖZET

Azerbaycan’la Türkiye’yi birbirine uzun asırları içine alan sosyal – kültürel ilişkiler bağlamaktadır. Bu dil, din, kan birliğiyle yanısıra bir milletin tarihini, edebiyatını, kültürünü belirleyen en önemli etken olan elyazmalarında da kendini göstermektedir. Şuan Azerbaycan’da Türkiyeli şairlere mahsus yüzlerce eserin elyazmasının saklanması buna örnek olabilir. Bunlardan biri de Süleyman Çelebi’nin “Mevlidname” diye bilinen “Vesiletü’n Necat” eseridir.

XV yüzyıl Dini Türk Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Süleyman Çelebi’nin “Vesiletü’n Necat” eseri Azerbaycan’da da çok beğenilmiş ve çeşitli törenlerde sevilerek okunmuştur. Bunun en belirgin göstergesi eserin Azerbaycan İlimler Akademisi Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü’nde korunan yaklaşık 30 elyazma nüshasıdır. Bu nüshalar bilinmediğinden araştırılmamış hiçbir incelemeğe tabi tutulmamıştır. Eski Sovyet Azerbaycan’ında diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi İslami-Türk eserlerine baskıcı yöntem uygulanmaktaydı. Süleyman Çelebi’nin “Vesiletü’n Necat” eseri elyazmalarına araştırmacıların dikkat yetirmemesinin nedeni de bu olsa gerek. Fakat son zamanlar bağımsız Azerbaycan’da birçok şeyle birlikte bu tarz eserlere bakış açısı da değişti.

Mevlid’in Bakü nüshalarının hiç incelenmediğini dikkate alarak Azerbaycan’daki nüshalarıyla Türkiye’deki nüshalarını karşılaştırmaya karar verdik. Karşılaştırmamız sonucu “Vesiletü’n Necat”ın Azerbaycan ve Türkiye nüshaları arasında tenkidi metnini hazırladık. Eserin yedi Bakü nüshası metnin hazırlanmasında kullanılmıştır. “Vesiletü’n Necat”ın Türkiye nüshaları arasında hazırlanmış Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş ve Aymutlu Ahmet’in metinlerinden incelememizde yararlandık.

Azerbaycan’ın bir sıra bölgelerinde günümüzde bile mevlid okutulduğu, bu törenlerde Süleyman Çelebi’nin “Vesiletü’n Necat” eserinin seslendirildiği tarafımızdan belirlenmiştir. Bu nedenle Azerbaycanlı okurlar için Süleyman Çelebi’nin hayatı, sanatı ve “Vesiletü’n Necat” eserinin elyazma nüshalarıyla bağlı yapmış olduğumuz bu incelememiz Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü yönetmenliğince yayınlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Çelebi, Vesiletü’n Necat, El yazmaları.

ABSTRACT

The thirty manuscripts of Bursali Suleyman Chelebi, who was one of the distinguished representatives of Turkic literature of the 15th century keep in the Azerbaijan National Academy of Sciences by Muhammed Fuzuli. In this article we tried to give scientific - paleographic description of the Baku manuscript copies by Suleyman Chelebi Bursali.

Giriş

Azerbaycan’la Türkiye’yi birbirine uzun asırları içine alan sosyal – kültürel ilişkiler bağlamaktadır. Bu dil, din, kan birliğiyle yanısıra bir milletin tarihini, edebiyatını, kültürünü belirleyen en önemli etken olan elyazmalarında da kendini göstermektedir. Şuan Azerbaycan’da Türkiyeli şairlere mahsus yüzlerce eserin elyazmasının saklanması buna

örnek olabilir. Bunlardan biri de Süleyman Çelebi'nin "Mevlidname" diye bilinen "Vesiletü'n Necat" eseridir.

XV yüzyıl Dini Türk Edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Süleyman Çelebi'nin "Vesiletü'n Necat" eseri Azerbaycan'da da çok beğenilmiş ve çeşitli törenlerde sevilerek okunmuştur. Bunun en belirgin göstergesi eserin Azerbaycan İlimler Akademisi Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü'nde korunan yaklaşık 30 elyazma nüshasıdır. Bu nüshalar bilinmediğinden araştırılmamış hiçbir incelemeğe tabi tutulmamıştır. Eski Sovyet Azerbaycan'ında diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi İslami-Türk eserlerine baskıcı yöntem uygulanmaktaydı. Süleyman Çelebi'nin "Vesiletü'n Necat" eseri elyazmalarına araştırmacıların dikkat yetirmemesinin nedeni de bu olsa gerek. Fakat son zamanlar bağımsız Azerbaycan'da birçok şeyle birlikte bu tarz eserlere bakış açısı da değişti.

Süleyman Çelebinin bu değerli eseriyle bağlı ortaçağlardan itibaren çeşitli kaynaklarda bilgiler vardır. İster Latifi istese de Aşık Çelebi tezkirelerinde, Evliya Çelebi'nin "Seyahetname"sinde, Ali'nin "Kühü'l Ahbar", Köprülüzade Mehmet Fuadın ve Şehabeddin Süleyman'ın "Yeni Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye" eserlerinde, Bursalı İsmail Beliğ'in "Güldeste-yi Riyaz-i İrfan", Bursalı Tahir'in "Osmanlı Müellifleri" ve b. Eserlerde "Vesiletü'n Necat" ve yazarıyla ilgili kayıtlar görülmektedir. Süleyman Çelebi'nin Bursa'da doğduğunu ve babasının da devrinin aydınlarından olduğunu kaynaklara dayanarak söyleyebiliriz. Bursalı Tahir Süleyman Çelebi'nin h. 825 m.1421 tarihinde öldüğünü belirtmiştir.¹ Bundan yola çıkarak birçok bilim adamı Süleyman Çelebi'nin doğum tarihi ile bağlı ufak tefek farklarla fikirler ortaya koymuşlar. Eserin orta yaşlarda yazıldığı düşünülürse Süleyman Çelebi'nin yaklaşık olarak h.752m.1351 yılında doğduğu söylenebilir. Zaten bu konuda araştırma yapmışların ortak düşünceleri de budur. İyi eğitim aldığı, Bursa Ulucami'de İmamlık yapacak kadar dinimizi güzel bildiği de ortadadır. İlk kaynaklar sayılan tezkirelerde Süleyman Çelebi'yi bu eseri yazmaya sevkeden bir olaydan bahsedilmektedir. Bu olayı geniş olarak Latifi açıklamaktadır. Latifi tezkiresine göre Bursa Ulu Cami'de bir vaiz vaz ederken "Biz peygamberlerden birini diğerinden ayıramayız, hepsine inanıyoruz".(Bakara suresi, 285) ayesini örnek getirerek peygamberler arasında hiç bir fark olmadığını, kendisinin de Muhammed Peygamberi İsa Peygamberden üstün görmediğini belirtmiştir. Orada bulunan İslam dinini iyi bilen bir Arap buna itiraz ederek aynı surenin 253. ayeti ile O "Peygamberlerden kimini kimine üstün kıldık", cevabını vermiştir. Fakat şehir ahalisi İranlı vaizi savunmuşlar. Bu olaydan sonra vatanına dönen Arap Halep ve Mısır'a giderek altı kez fetva vermiş, yalnız yedincisinde İranlı vaizi yenmek mümkün olmuştur. Kaynaklara göre Süleyman Çelebi bu olaydan etkilenerek eserini yazmıştır. Fakat bu bir rivayet olabilir. Süleyman Çelebi Muhammed Peygamberi diğer peygamberlerden daha üstün gördüğünü "Muhammedi bütün yaratılmışların en şerefli, bütün varlıkların en kıymetlisi eden, onu başka peygamberlerden üstün kılan Tanrıya şükürler olsun" biçiminde anlatmış, ve bu fikri yeryer eserinin farklı bölümlerinde de dile getirmiştir. Süleyman Çelebi'nin "Vesiletü'n Necat"ının iki eserin etkisi altında yazıldığı bilinmektedir. Bunlardan biri Aşık Paşa'nın "Garibname" eseri diğeri ise Erzurumlu Mustafa Darir'in İbni İshak'ın "Siyretü'n-Nebi"sinden yaptığı "Tercümetü'd Darir" çevrisidir. Süleyman Çelebi'nin sonuncu Peygamberimiz adına yazmış olduğu "Vesiletü'n Necat" eseri İslam elçisine derin sevgi örneğidir. Süleyman Çelebi'nin üslubu

¹ Mehmed Tahir, (1333), *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.1-2.

açık,dili akıcıdır. Mevlid araştırmacıları ortak bir fikirde buluşuyorlar. Onun eserini 6 asırdır ölümsüz kılan şey samimi ve içten peygamber sevgisiyle yanısıra pürüzsüz Anadolu Türkçesi'yle yazılmasıdır. Aynı zamanda Türk Edebiyatı'nda Mevlid yazma geleneğinin Süleyman Çelebi'nin adıyla bağlı olduğunu da söyleyebiliriz. Latifi tezkiresinde yüze kadar mevlid gördüğünü hepsini iyi niyetle okuduğunu fakat hiçbirinin Süleyman Çelebi Mevlidi ile kıyaslanamayacağını söylemiştir². Ziya Paşa "Harabat"ında 400 seneden beri böyle bir eserin yazılmadığını belirtmiştir³. Aynı fikirleri diğer kaynaklarda da görebiliriz. Bu eserin değeri asırlar geçmesine rağmen hiç eksilmedi. Mevlid araştırmacıları "Vesiletü'n Necat"ın sahih metnini oluşturulması için yeni nüshalarının bulunup daha farklı araştırmaların yapılmasını her zaman istemişlerdir. Bu açıdan bakacak olursak eserin Bakü nüshalarının incelenmesinin önemi ortaya çıkar. Bu eserin çeşitli nüshaları üzerinde farklı bilim adamları çoklu sayıda inceleme yapmışlar. Necla Pekolcay'ın "Vesiletü'n Necat" nüshaları üzerine yapmış olduğu ve daha sonra kitap halinde basılmış olan "Türkçe Mevlid Metinleri"adlı doktora tezi ve "Süleyman Çelebi, Mevlid" (İstanbul,1980) kitabı, Mustafa Ateş'in bitirme tezi, Ahmet Ateş'in "Vesiletü'n Necat"adlı kitabı (Ankara,1954), Ahmet Aymutlunun "Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif" eseri (İstanbul,1995), Tahir Alangu'nun "Süleyman Çelebi ve Mevlid" eseri (İstanbul,1958), F.K.Timurtaş'ın "Süleyman Çelebi Mevlid"(İstanbul,1980), Yahya Benekay'ın "Yaşayan Mevlid-i Şerif" kitapları(İstanbul,1964) İslami Türk edebiyatının bu çok değerli örneğinin nüshalarıyla bağlı yapılmış araştırmaların çok az kısmıdır. Gibb, F. Layman, Mak Kalum gibi yabancı bilim adamları da Mevlid'e önem vermiş bununla bağlı araştırmalar yapmışlar.

"Vesiletü'n Necat"ın Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Elyazmaları Enstitüsü'nde korunan elyazmalarını iki kısma ayırdık. Bunlardan birinci gruba eserin tenkidi metninde kullandığımız nüshalar dahildir, diğerleri ise "Vesiletü'n Necat"ın bütün bölümlerini ihtiva etmeyenlerdir. Azerbaycan'da bulunan "Mevlidname" nüshalarının ikisi matbu geride kalanlarıysa elyazma şeklindedir. Bu nüshaları sırasıyla şöyle tanıtabiliriz.

1. Mevlidin Bakü nüshalarına göre oluşturulmuş metninde kullanılmış elyazmaları:

B-6817, Ebadı:21.8x16.8 cm: 35 yaprak, sahifedeki satır sayısı 11; yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi h.1245-1248/m.1829-32-dir. Elyazma siyah deri cildle kaplıdır. Mevlidname bu elyazmada 26b-51a sayfaları arasında bulunmaktadır. 1015 beyt olarak eser elyazmada görülmektedir. Abdül Gani Nuhevi tarafından istinsah edildiği eserin sonunda kaydedilmişti. Katibin eseri birkaç nüshayı karşılaştırarak geçirdiği metnin köşelerinde verilmiş bir mısranın veya sözün farklı şekillerinden anlıyoruz. Elyazmanın sonunda katibin şahsi mühürü vardır. Mevlidnamenin bölümleri 13 başlık altında verilmiştir.

Başlanır: Allah adın zikr edelüm evvela,
Vacib oldur cümle işte her kula.

Bitir: Ümmetinden razı olsun ol muin
Rahmetullah-i aleyh-i ecmein.

En sonda dua bölümü verilmiştir:

Herki diler rahmeti çok kazana,
Fatıha okuya bunu yazana.
Hakkı çok şükr-i sena-yi bihesap,

² Latifi Tezkiresi, (1314), İkdâm, İstanbul, s.234.

³ Ziya Paşa, (1291), *Harabat (mukaddeme)*, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.8.

Oldu Hak evniyle kamil bu kitap.
Okuyanı, dinleyeni, yazanı,
Rahmetinle yarluga gel ya gani.

B-6835. Ebadı:21.3x17 cm., yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi h.1275/m.1850-51, ciltlessizdir. Müstensih: Abdül Gani Bin Hacı Mahmut Efendi Halisakarızadedir. Mevlid 92b-110b sayfaları arasında 778 beyt olarak verilmiştir. Mavi Doğu kağıdı kullanılmıştır. Mürekkep: siyah.

B-733. Ebadı:22.5x17.5 cm., yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi h.1268/m.1851, cildi : siyah deridir, üzeri geometrik resimlerle süslenmiştir. Beyaz Şark kağıdı kullanılmıştır . Mürekkep: siyah, başlıklar kırmızıdır. Müstensih: Abdül Gani Nuhevidir. Elyazmanın 576a-579b sayfaları arasında “Vesiletün-Necat” verilmiştir. Her sayfada 6 sütun vardır. Eser 455 beyt olarak verilmiştir. Merac bölümü eksiktir.

B-2409. Ebadı:21.8x17.5cm., yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi h.1271/m.1854, ciltlessizdir. Müstensih:Alicenab İbrahim Efendi, istinsah yeri Şamahı, Mürekkep: siyah, aherli beyaz Şark kağıdına istinsah edilmiştir. Eser 416 beyt olarak verilmiştir.

B-6285. Ebadı:21.5x17cm., yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi :h.1297/m.1879-80,ciltlessizdir. Beyaz Rusya kağıdı. Mürekkep: siyah, Ger dilersiz bulasız oddan necat, aşk ile, derd ile deyün es-selavat. Parçası kırmızıdır. Müstensih bilinmemektedir. Eser 410 beyt olarak verilmiştir.

B-5702. . Ebadı:20.2x16.7cm., yazı: harekeli nesih; istinsah tarihi :h.1199/m.1784, cildi : kahverengi karton, müstensih: Abdül Münibdir. Mürekkep: siyah, beyaz Şark kağıdı.

B-2816. Ebadı:20.2x14.7cm., yazı: harekeli nesih; cildi : kahverengi deri, müstensih, istinsah tarihi bilinmemektedir. Eser 417 beyt olarak verilmiştir. Beyaz Şark kağıdı. Mürekkep: siyah, başlıklar kırmızıdır.

2. “Vesiletü'n Necat”ın bütün bölümlerini içermeyenler:

B-1625. Ebadı:21.5x17cm., yazı: nesih, istinsah tarihi :h.1223/m.1808-09. cildi :sarı kağıt. 12 yaprak.

B-6526. Ebadı:21x17.3cm., yazı: nesih, istinsah tarihi :h.1261/m.1845, ciltlessiz, Beyaz Rusya kağıdı. Mürekkep: siyahdır. Müstensih bilinmemektedir.

B-4957. Ebadı:21.5x17.5cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1268/m.1851,ciltlessiz. Mürekkep: siyah, kahverengi Doğu kağıdı,12 yaprak. Müstensih bilinmemektedir.

Başlanır: Oldurur Allah-ı kudsi İslam
Bitir: Ümmetinden razı olsun ol abid,

Rehmetullahi aleyhi ecmein.

A-617. Ebadı:18x12cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1271/m.1854, ciltlessiz. Mürekkep: siyah, beyaz Rusya kağıdı: 14 yaprak. Müstensih bilinmemektedir.

B-7235. Ebadı:21x15.5cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1271/m.1854, ciltlessiz. Mürekkep: siyah, beyaz Şark kağıdı. 16 yaprak. Müstensih bilinmemektedir. “Mevlidname”nin sonunda “Heze Şerh-i Mevlid” verilmiştir. Eserin sonu eksiktir. Son beyt şöyledir: Ger dilersiz bulasız oddan necat, aşk ile derd ile edün el salat.

B-4955. Ebadı:21.5x17.3cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1273/m.1856-57 ciltlessiz. Mürekkep: siyah, beyaz Şark kağıdı. 13 yaprak. Müstensih bilinmemektedir.

B-4321. Ebadı:21.6x16cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1227/m.1812 cildi : kahverengi karton, müstensih: Ali Bin Ahmed Bin Mahmud Efendi'dir. Mürekkep: siyah, beyaz Rusya kağıdı. 14 yaprak. Eserin başında “Gel Mustafa Mevlidine” başlıklı kaside vardır. Bu nüshada “Vesiletün-Necat” şöyle bitmektedir:

Kim bu meclise varursa muin,

Rahmetullahi aleyhim ecmein.

B-3020. Ebadi:20.5x17.5cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1287/m.1870-71, ciltsiz. Mürekkep: siyah, beyaz Şark kağıdı. 14 yaprak. Müstensihisi bilinmemektedir.

B-4950. Ebadi:21.5x15cm., yazı: nesih, istinsah tarihi:h.1303/m.1885 ciltsiz Mürekkep: siyah, beyaz Rusya kağıdı. Bu nüshada da "Gel Mustafa Mevlidine" başlıklı kaside vardır. Müstensihisi bilinmemektedir.

B-4601. Ebadi:22.1x18.1cm., yazı: nesih, "Mevlidname" 19a-34a sayfaları arasındadır. Cildi : kahverengi karton, müstensihisi: Osman Bin Mahmud Efendi'dir. Mürekkep: siyah, beyaz Şark kağıdı. 16 yaprak. İstinsah tarihi bilinmemektedir.

B-1759. Ebadi:21x17.5cm., yazı: nesih,cildi :beyaz kağıt. Mürekkep: siyah, beyaz Rusya kağıdı. 16 yaprak. İstinsah tarihi ve müstensihisi bilinmemektedir.

B-6267. Ebadi:21.5x17.5cm., yazı: nesih,ciltsiz. Mürekkep: siyah, beyaz Rusya kağıdı. 15 yaprak. İstinsah tarihi ve müstensihisi bilinmemektedir.

Eser aşağıdaki gibi bitmektedir:

Benden size bir kitab hediye,

Sizden bana bir dua rahmet.

B-4807. Ebadi:21.5x18.3cm., yazı: nesih ,cildi : siyah karton. Mürekkep: siyah, başlıklarsa kırmızı ve yeşildir. İstinsah tarihi ve müstensihisi bilinmemektedir. Eserin sonu eksiktir.

A-947. Ebadi: 18.3x12.3cm.,yazı: nesih, ciltsiz. Mürekkep: siyah, başlıklar kırmızıdır. Beyaz Doğu kağıdı. 17 yaprak. Sonu eksiktir. İstinsah tarihi ve müstensihisi bilinmemektedir. Eser bu nüshada şöyle bitmektedir:

Aff edüp isyanımız kıl rahmeti,

Ol habibin yüzü suyu hürmeti.

B-5231. Ebadi: 22x17cm., yazı: nesih, cildi :yeşil karton. Mürekkep: siyah. Başlangıcı ve sonu okunaksızdır. İstinsah tarihi ve müstensihisi bilinmemektedir.

Evvelde iki de matbu nüsha olduğunu belirtmiştik. Bunlardan biri XVI-1239, 12 Ağustos 1878 yılında Kazan'da basılmıştır. Ebadi:20.5x12.3cm., 23 yapaktır. Sayfalarda metin siyah çerçeveyle verilmiştir. Kitapta iki başık görülmektedir: Fi Beyanı Meracı'n Nebi Sella'llahü Aleyhin ve Sellem, Fi Beyanı Vefatı Resulullah Sella'llahü Aleyhi ve Sellem. Diğer matbu nüshaysa XVI-1017, 30 Nisan 1889 yılında Şamahı'da Hacı Seyit Efendi matbaasında basılmıştır. Ebadi:20.5x12.3cm., 25 yapaktır. 1-23 sayfalarında Mevlid tarihinden, Azerbaycan'daki ününden, okunma vakitlerinden ve sebeblerinden bahsedilmiştir. 23. sayfadan itibaren Mevlidname verilmiştir. Nüshada başlık yoktur. Fakat eserin çeşitli yerlerinde aşağıdaki parçaya rastlamak mümkündür:

Es-selat, maden-i esrar-ı din,

Es-selat mahrem-ül- aynel yagin.

Es-selat din-i İslamın şahı,

Es-selat ey hakk-ı taala rahmeti.

Ey çeken ümmet yolunda zahmeti.

Bakü nüshalarının bazılarının birbirine çok benzediği bazılarının ise tamamen farklı olduğunu yukarıda verdiğimiz bilgilerden de anlamak mümkündür. Bu nüshalardan B-6817, B-6835, B-733 şifreli nüshalarımızın müstensihisi Abdül Gani Nuhevi'dir. Abdül Gani kendisi Azerbaycan'ın Seki (Bir diğer adıyla Nuha) bölgesindendir. Kendisinin zengin kütüphanesi olduğunu burada çok önemli eserlerin bulunduğunu, bu

elyazmalarından bazılarının müstensihinin kendisi olduğunu artık birçok araştırmacılar onaylamışlardır. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Elyazmaları Enstitüsü'nde bulunan elyazmaların çoğu onun koleksiyonundandır. Kendisinin Arap, Farsçayı mükemmel bildiğini, istinsah ettiği elyazmalara tenkidi yaklaştığını “Vesiletü'n Necat”ın B-6817 Bakü nüshasından bahsederken belirtmiştik.

Mevlid'in Bakü nüshalarının hiç incelenmediğini dikkate alarak Azerbaycan'daki nüshalarıyla Türkiye'deki nüshalarını karşılaştırmaya karar verdik. Karşılaştırmamız sonucu “Vesiletü'n Necat”ın Azerbaycan ve Türkiye nüshaları esasında tenkidi metnini hazırladık. Eserin yedi Bakü nüshası metnin hazırlanmasında kullanılmıştır. “Vesiletü'n Necat”ın Türkiye nüshaları esasında hazırlanmış Prof.dr Faruk Kadri Timurtaş ve Aymutlu Ahmet'in metinlerinden incelememizde yararlandık. Bu iki metin Ayasofya, Fatih, Nurosmaniye, Millet kütüphanelerindeki Mevlid nüshalarını içerdiği için dikkatimizi çekmiş, ordaki elyazmaları şahsen görmesek de bu vesileyle onlara ulaşmış bulunmuşuzdur. Azerbaycan'ın bir sıra bölgelerinde, Şeki, Zakatala, Haçmaz'da, Gürcüstan Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Türkleri'nin yaşadıkları civarlarda günümüzde bile mevlid okutulduğu, bu törenlerde Süleyman Çelebi'nin “Vesiletü'n Necat” eserinin seslendirildiği tarafımızdan belirlenmiştir. Bu nedenle Azerbaycanlı okurlar için Süleyman Çelebi'nin hayatı, sanatı ve “Vesiletü'n Necat” eserinin elyazma nüshalarıyla bağlı yapmış olduğumuz bu incelememiz Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü yönetmenliğince yayınlanmıştır.

Sonuç

Bir tek Türkiye ve Azerbaycan'da değil, bütün Türk Dünyası'nda meşhur olan bu değerli edebi abidenin Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammet Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü'nde korunan yaklaşık 30 nüshasının incelenmesinin bilimsel-kültürel ilişkilerimiz açısından önemli etken olacağı kanısındayım.

Kaynakça

- Latifi Tezkiresi*, (1314), İstanbul, İkdâm, s.234.
Mustafa Ali, (1277), *Künhü'l Ahbar*, C: 5, Matbaa-i Amire, İstanbul., s.115.
Evliya Çelebi, (1324), *Seyahatname*, C: 2, İstanbul, , s.53.
Mehmed Tahir, (1333), *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.1-2.
Ziya Paşa, (1291), *Harabat (mukaddeme)*, Matbaa-i Amire, İstanbul, s.8.
Pekolcay, Necla, (1980), *Süleyman Çelebi, Mevlid*, İstanbul.
Aymutlu, Ahmet, (1995), *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
Timurtaş, Faruk Kadri, (1980), *Süleyman Çelebi, Mevlid*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

İSTANBUL HAKKINDA BİLİNMEYEN BİR ESER: İSTANBULNÂME*

ORHAN AYDOĞDU

Hittit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET

Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesinin El Yazmaları Bölümünde 2208/1 numarasıyla kayıtlı olan İstanbul-nâme'nin yazma nüshası, toplam 11 varaktan oluşmaktadır. Eserin her bir varagında 17 satır bulunmaktadır. Gerek eserin sonuna yazılan tarihten, gerekse eserdeki tarih beytinden anlaşıldığına göre, Hicrî 1132 (M.1719-1720) tarihinde yazılmıştır. Eser, Rûhî mahlasını kullanan bir şaire aittir. Bilinen Rûhî mahlaslı şairlerle ilişkisi tespit edilemeyen şairi hakkında elimizde henüz yeterli bilgi mevcut değildir.

350 beyitten oluşan eser, nazım şekli bakımından mesnevî özelliklerini göstermektedir. İstanbul-nâme, 1718 ile 1730 yıllarını kapsayan bir dönemi ifade eden Lale Devri'nin ilk yıllarında yazıldığından, eseri bu dönemden ayrı değerlendirmek gerekir. Eserde, İstanbul'un şair üzerinde bıraktığı etkinin ardından, boğazın ve denizin Anadolu ve Rumeli yakasındaki tarihi yapılardan, yalılarından ve yerleşim yerlerinden bahsedilir. Bu yönüyle bir sâhil-nâme özelliği gösterir. Daha sonraki bölümlerde İstanbul'daki camilerden bahsedilir. Bu yönüyle de dâriyye özelliği taşımaktadır. Eserde bunların arasında eğlencelerin anlatıldığı beyitler de bulunmaktadır. Bildiride hem İstanbul-nâme başlıklı bu eser; hem de eserde bahsi geçen yerleşim yerleri ve tarihî eserler hakkında kısa bilgiler verilecektir.

Anahtar kelimeler: İstanbul-nâme, Rûhî, mesnevî

Giriş

"Eski türk edebiyatında bir yeri ya da yerleşim birimlerini anlatan anlatan türler çok rağbet görmüştür. Bunlar hem coğrafi ve mimari güzellikleri dile getirmişler hem de yerleşim yerlerinde yaşayan insanları söz konusu etmişlerdir."** Nitekim hakkında bilgi vereceğimiz eser de bir yerleşim yerini; tarih boyunca çok büyük bir kıymeti olan bir şehri yani İstanbul'u anlatmaktadır. Gerek eserin sonuna yazılan tarihten gerekse tarih düşürme yöntemi ile yazılan beyitten anlaşıldığı üzere eser H.1132 (M.1719-1720) yılında yazılmıştır. İstanbul-name'nin yazarı ve müstensihî aynı kişidir; yani elimizdeki yazma, müellif nüshasıdır.

Bu görüşümü eserin ilk varagının başına yazılan "İstanbul-name li-nâmıkıhî Rûhî" ibaresi doğrulamaktadır. Eserin şairi, Rûhî'dir; ancak şair hakkında elimizde yeterli bilgi yoktur. Sadece eserin yazıldığı döneme bakarak, 18. Yüzyılda yaşamış bir şair olduğunu söyleyebiliyoruz.

** Keskin N. K., (2006), "Eski Türk Edebiyatında Türler", *Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, s.325

Farsça ve Türkçe kelimelerde okumayı kolaylaştırmak için harekelere yer vermiştir.

3. Müstensih, eserdeki tamlamaları belirtmek için kelimenin yapısına göre “y” harfi, hemze ve esre işaretinden yararlanmıştır.

4. İstanbul-name’de eserin okunuşunda karışıklığa sebep olmamak için müstensih, kelime köklerindeki dışındaki nazal ‘n’leri (eklerdeki) göstermek için, kef harfinin üzerinde üç nokta kullanmıştır.

5. Eserde dikkat çeken bir diğer nokta ise yer adlarının günümüzdeki kullarımlarına yakın bir şekilde eserde yer almasıdır. İstinye, Beşiktaş, Sultanahmet Camii gibi...

6. Eserde, İstanbul’un güzelliğini anlatan Farsça beş beyit de bulunmaktadır.

Şair, İstanbul-name’de “der-beyân-ı Boğaz-ı Stanbul” başlığı altında İstanbul boğazındaki güzelliklerden Anadolu ve Rum diye belirttiği boğazın iki yakasında yer alan yerleşim yerlerinden bahsetmektedir. Bu bölüm içinde yer alan bir beyitte yazar;

İstanbul-nâme

Eserin mevcut nüshası, Çorum Hasan Paşa Halk Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Eserin buraya nasıl geldiği hakkında hiçbir bilgi bulamadım. 11 varağı bulunan eser, 350 beyitten oluşmaktadır ve mesnevi nazım şeklinin özelliklerini göstermektedir. Aruzun kısa kalıplarından biri olan Fe‘ilâtün(Fâ‘ilâtün) Fe‘ilâtün Fe‘ilün(Fa‘lün) kalıbıyla yazılmıştır. Eserde İstanbul’un yerleşim yerleri, büyük camileri, yalıları, sarayları, eğlenceleri ve hamamları hakkında bilgi verildiği için eserin belde-name nazım türü özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz. Eserde kırmızı mürekkeple yazılmış 20 başlık bulunmaktadır. Eserdeki dikkat çekici özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Eserde yer alan başlıklar kırmızı renkle yazılmıştır. Ayrıca eserde yer alan yerleşim yerlerinin, yalıların, sarayların, özel isimlerin üstleri; kırmızı renkle işaretlenmiştir.

2. Müstensih, eserinde okunması zor olan bazı Arapça,

Anılur Rûm u Anatol Feneri
Cümlelün anlaradur reh-glizeri
diyerek Anadolu ve Rumeli Fenerleri'nden bahsetmektedir. Ayrıca aynı bölümün devamında yer alan;

Birbirine mukâbil iki er
Güyyâ her geleni karşılar
ifâdesinden, Anadolu ve Rumeli Fenerleri'ni İstanbul Boğazı'na girenleri karşılayan iki er olarak tasavvur ettiği anlaşılmaktadır. Şair, İstanbul Boğazı'nın girişini anlattıktan sonra "zîkr-i hisneyn-i metineyn-i boğaz" bölümünde boğazın iki yakasında koruyucu olarak gördüğü ve;

Geçicek anı hısn-ı hasîn
Nisbet-i yekdigerrân ile metîn
diyerek ikisi birbirinden güzel ve sağlam dediği iki güzel yapı olan Anadolu ve Rumeli Hisarı'ndan bahsetmektedir.

Birinün adı Kavak biri Hisâr
Âlemi her biri hıfza medâr
diyerek bu tarihî yapıların asıl adlarının Kavak ve Hisar olduğunu belirtmekte ve sağlamlığını belirtmek için mübalağalı bir şekilde her birinin dünyayı korumaya yeteceğini söylemektedir.

"Mebhas-ı mücmel-i Rûm u Anatol" yani Rumeli ve Anadolu yakasındaki güzelliklerin anlatılması bölümünde, boğazın iki yakasında yer alan yerleşim yerlerini karşılıklı olarak anlatmaya başlamıştır.

Cânib-i Rûm'da ya ol Sarıyar
Maden-i misle acîb şöreti var
diyerek anlatmaya başladığı bu bölümde günümüzde Sarıyer olarak bilinen yerleşim yerinden bahsetmekte ve Sarıyer'in o dönemde bakır madeni ile tanındığını söylemektedir. Sarıyer'in karşısında kalan yeri belirtmek için;

Merkad-i Yuşi Peygamberde
Karşuda ana mukâbil yerde
diyerek günümüzde Yuşa Tepesi denilen yerin Sarıyer'in tam karşısında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca şair, aynı beyitlerin devamında;

Kırkavaklar dinilen nehr-i kebîr
Ki Büyükdere diyü oldu şehîr
diyerek Kırkavak denilen büyük bir ırmaktan bahsetmekte ve Kırkavaklar'ın Büyükdere diye şöhret olduğunu belirtmektedir.

Ne teferrüçgeh-i zîbâdur o da
Taraf-ı Rûmda ra'nâdur o da
beytinde de Büyükdere olarak şöhret kazandığını söylediği yerleşim merkezinin süslü bir gezinti yeri olduğunu söylemekte ve Rumeli yakasında bulunduğunu dile getirmektedir. Aynı bölümün devamında şair sırasıyla Bağçe-i Şâh-ı Cihan, Mustafa Paşa Sarayı, Tarabya, Uncular, Yalıköyü, Begkoz (Beykoz), Yeniköy, İstinye, Tokmak Burnu, Balta Limanı, Mirza Efendi Yalısı, Yalı-yı Stanbul Ağası, Yalı-yı Hz.Numan Paşa, İncir Köy, Çakburun Bağçe, Çubuklu Bağçe, Kanlıca, Hisar-ı Göksu, Kal'a-ı Boğazkesen gibi yerleşim yerlerini, sarayları, kaleleri ve bahçeleri, eğlence yerlerini anlattığı beyitlere yer vermiştir. Şair, bu bölümün en son beytinde;

Ol iki cây-ı safâ-güsterde
Var müferrah niçe yalılarda

diyerek burada bahsi geçen yalılardan çok daha fazla yalıların bulunduğunu söylemektedir. Şair “mebhas-ı mücmel-i Rûm u Anatol” bölümünden sonra “zıkr-i ecmâli-i sûy-ı Rûm” ile yani Rum tarafının güzelliklerinin anlatılması adını verdiği bölümün ilk beyitinde;

Yetişür eyledün itnâb-ı makâl
Taraf-ı Rûmı düket bi'l-icmâl

diyerek sözü yeterince uzattığını belirtmek ve “cây-ı Rûm” yani Rum tarafı diye adlandırdığı yakada yer alan yalıları, bahçeleri, sarayları ve yerleşim yerlerini anlatmaya başlamıştır. Müftü İsmail Efendi Yalısı, Bebek Bağçe, Ali Paşa Yalısı, Hasan Paşa Yalısı, Arnavutköy, Kuruçeşme, Defteri Burnu, Ortaköy, Beşiktaş, Tolmabahçe, Tophane, Galata, Kasımpaşa, Aynalıkavak, Hasköy, Piripaşa, Sötlüce, Karaağaç Bağçesi, Seyr-i Sahra, Kağıthane, Eyyüp Sultan gibi yerleşim yerlerini bir çoğu günümüzde kullanılan adlarıyla anlatıldığı görülmektedir. Ayrıca ;

O sevâhilde olanları tamâm
Şehr-i Eyyûb ile it hüsn-i hıtâm

beytiyle Rumeli yakasında anlatılan yerleşim yerlerine son vermiş ve ;

Hâdim-i dergeh-i Eyyûb Sultân
Merkad-i pâk-i alemdâr-ı Resûl

beyitleri ile Eyyûb Sultan Hazretleri'nin değerini anlatmaya çalışmıştır. Daha sonraki beyitlerinde şair Eyyûb Sultan'ın Türbesi'nin yanında yer alan caminin güzelliğini, şadırvanından akan suyun tatlılığını ve Eyyûp Sultan'da yapılan duanın daha kabule lâayık olduğunu buraya gelenlerin kalplerinin inceliğini birbirinden güzel beyitlerle anlatmıştır. Şair, bu bölümün en son beyitinde;

Taraf-ı Rûm'da bu mezkurât
Vasf ile oldu müşarun bizzat

diyerek sonlandırmış ve Anadolu yakasını anlatmaya başlamıştır. Bunun için de daha önce belirttiğimiz gibi ayrı bir başlık kullanmış ve Anadolu yakasındaki yerleşim yerlerini, yalıları, evleri, bahçeleri anlatacağını belirtmiştir. Bu bölümde Kandilli, Serahane-i Şâhî, Yalı-yı Vâni Efendi, Bağçe-i Kalle, Çengelköy, Beglerbegi, Kuzguncuk gibi isimler karşımıza çıkmaktadır.

Makta-ı nazma virüb revnak-ı tam
Üsküdar ile sözü eyle tamâm

beytiyle Anadolu yakasını anlatmayı sona erdirmiş ve genel yapısı ile İstanbul'un güzelliklerini anlatmaya başlamıştır. Şairin İstanbul'u anlattığı beyitler çağdaşı Nedim'in İstanbul'un eşsiz güzelliğini anlattığı,

Bu şehr-i Stanbul ki bî-misl ü behâdur
Bir sengine yekpâre 'acem mülki fedâdur

beytini aklımıza getirmektedir. Rûhî'nin İstanbul'u anlattığı şu beyitleri de Nedim'in beyitlerini aratmayacak güzelliktedir:

Bulmamış sa'y ile etba'-ı bülend
Rub'-ı meskûnda Stanbul-mânend
Ne kadar eylese devr-i ezmân
Mislin ityân idebilmez devrân
Sûretün görse bi-hüsnü't-tevfik
Münkir îmâna gelürdü tahkik
Medhine kimse degüldür kâdir
Ne kadar dikkat olunsa bir bir
Bahş-ı hatm it sühan-ı tayy ile

Görmeyen bilmez anı bin söyle
beyitleriyle İstanbul'un güzelliğini anlatmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini, ne kadar anlatılsa yine eksik kalacağını ve devirler içinde İstanbul gibi bir şehrin bulunamayacağını dile getirmiştir. Yukarıda adını zikr ettiğimiz çağdaşı şair olan Nedim'in İstanbul'u anlattığı kasidesi ile söyleyiş tarzı bakımından önemli benzerlikler göstermektedir. İstanbul'un güzelliklerinin anlatılması bittikten sonra şair, "vasf-ı âsâr-ı garâbet-fermâ" yani İstanbul'da gördüğü ilginç eserleri anlattığı bölüme geçmiştir. Bu bölümde de yine İstanbul'da dikkatini çeken güzellikleri tasvir etmiştir. İstanbul'un dünyada eşi olmadığını, çevresinde bulunan güzelliklerin kuş uçuşu ile dahi olsa bir günde gezilemeyeceğini, çarşı ve pazarlarının çokluğunu belirttikten sonra bu güzelliklerin Allah'ın İstanbul'a bir armağanı olduğunu ve bu güzelliklerin kudret eliyle yaratıldığını belirtmiştir. Bu bölümde en dikkat çekici beyit ise Yalı Köşkü adı ile bahsettiği bir köşk için söylediği şu beyittir:

Cilvegâh oldu o şâh-ı kereme
Anı benzetme kusûr-ı İreme

Bu beyit, Rûhî'nin İstanbul'un yapılarına bile ne kadar derin bir sevgi duyduğunun göstergesidir.

Kime 'arz eyler ise sûretini
Kasr-ı cennetde sanur kendisini

beyitinde ise şair, İstanbul'un saray ve yalılarını cennet saraylarına benzetmeye kadar varan mübalağalara başvurmuştur. Aynı beyitlerin devamında yer alan beyitlerde ise İstanbul'un hamamlarını anlatmaya başlamıştır. Hamamlardaki güzellerden, hamamların sayı olarak çokluğundan, sularının sıcak ve soğuk olarak bir arada akmasından, hamama giren kim olursa olsun kederden, tozdan, sıkıntıdan arındırdığından bahsetmektedir. Yine bu bölümde çağdaşı Nedim'in tarzına benzeyen şu beyitler de, Rûhî'nin şairlik gücüne işaret etmeleri bakımından dikkat önemlidir:

Aks-i hûşîd gibi çehreleri
Bi-karâr itmededür sîneleri
Dahı çok mevzi-i ferhündesi var
Ki virür çeşm-i temâşâya karâr

Rûhî, hamamların anlatılması bittikten sonra imâretlerden; yani toplumun genel ihtiyaçlarına cevap veren medrese, tekke, herkesin kullanımına açık olan su, kütüphane, yol, mescid, câmi gibi unsurlardan da bahsetmiştir. Bu bölümün son beyitinde şair;

Şahs-ı bî-çâresi mihr-i rahşân
Merd-i âvâresi mâh-ı tâbân

diyerek İstanbul'da yaşayan herkesin mutlu bir şekilde hayat sürdüğünü dile getirmiştir. Şair, "vasf-ı âsâr-ı garâbet-fermâ" bölümünden sonra her biri ayrı bir başlık altında İstanbul'da yer alan büyük tarihî câmileri anlatmaya başlamıştır.

"Zikr-i evsâf-ı Ayasofiyya" bölümünde, İstanbul'un en büyük camilerinden biri olan ve fetih nişanesi olarak kilise iken camiye çevrilen Ayasofya Câmi'ni anlatmıştır. Ayasofya caminin büyüklüğünden, bu caminin insanlara verdiği huzurdan, şadırvanından ve şadırvanda akan suyun güzelliğinden bahsettikten sonra;

Lem'a-ı zeyn-i kanâdil ü şümû'
Meh ü mihr anlara nisbetle fûrû'

diyerek Ayasofya Câmi'i'nin aydınlatılmasından ve kandillerinden; ay ve güneşe benzeterek ne kadar iyi aydınlatıldığından mübalağalı bir üslûpla bahsetmektedir. Rûhî, bu bölümden

sonra “matlab-ı Câmî-i Sultan Ahmed” başlığı altında günümüzde de İstanbul’un büyük camilerinden biri olan Sultan Ahmed Cami’ni anlatmaya başlamıştır.

Şân u şöret ile sanimi var

Gayrının öyle mebânisi mi var

beyiti ile bu caminin yapı ve şöret olarak bir benzerin daha olmadığını dile getirmektedir. Aynı beyitlerin devamında yer alan;

Şeş minârât-ı felek-resler ile

O da kandîl-i ziyâ-güster ile

beytinde ise bu caminin altı minaresi bulunduğunu ve bu minarelerin ne kadar parlak olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca şair, altı minarenin dünyaya dikilmiş bir mızrak gibi olduğunu söylemektedir. Her bakan kişinin hayran kaldığını, yıldıza benzettiği süslü yapısını bu bölümün ilerleyen beyitlerinde dile getirmektedir. Bu bölüm bittikten sonra şair, “vasf-ı pâkize-i Sultan Bâyezîd” bölümünde de diğer camileri anlattığı bölüm gibi, Beyazîd Cami’nin güzelliğini, bir resme benzettiği görünüşünü anlatmıştır. Rûhî, Bâyezîd Cami’ni anlattığı bu bölüme;

Görmemiş mislini ‘ayân-ı beşer

...

Öyle bir ma‘bed-i zîbâ olmaz

mısralarını söyleyerek son vermiştir. Şair, Süleymaniye Câmii’ni anlattığı ve “mebhas-ı vasf-ı Süleymaniyye” olarak adlandırdığı bölümde bu caminin bulunduğu yerden;

Çarh-ı ‘âlemlere gerdân olalı

mısrası ile de bu caminin kendisinde bıraktığı güzel intibadan bahs etmiştir. Câmî-i Şâh-ı Muhammed Fatih başlığı altında günümüzde Fatih Câmii olarak bilinen camiyi anlatmaya başlamıştır. Bu caminin kim tarafından yapıldığını, mimarî yapısının sağlamlığını, minarelerini, kubbelerini anlatmıştır.

Kubbesi günbed-i gerdûnâsâ

Felek üstünde bulunursa n’ola câ

beyiti ile de bu caminin dünyamıza bir süs olduğunu, ayrıca dünyanın bu caminin kubbeleri üzerine kurulmuş gibi göründüğünü dile getirmiştir. Şair Fatih Camii’ni anlatmayı bitirdikten sonra İstanbul’un genelinde yer alan câmi ve mescidleri “zîkr ecmâl-i ibâdetgâhet” başlığı altında ayrı bir bölümde anlatmaya başlamıştır. Bu bölümde karşımıza günümüzde de hâlâ câmi olarak kullanılan Sultan Selim Câmii, Vâlîde Câmii, Şehzade Câmii gibi câmiler çıkmaktadır. Bu bölümde de;

Dahî çok câmi’-i zîbendesî var

Olamaz dahîle-i taht-ı şümâr

beyiti ile de câmilerin sayıca çokluğunu dile getirmiştir. Aynı beyitlerin devamında övmekle bitiremediği İstanbul’un bir çok mescidinin olduğunu anlatmıştır. Bu bölümde dikkatimizi çeken bir başka beyit ise,

Dönmemiş üstüne çarh-ı devvâr

Öyle bir şehr-i güzînin yek-pâr

mısralarından oluşmaktadır. Beyitte dünyanın İstanbul gibi eşsiz bir şehri içinde barındırmadığını söylemiş ve bu şehrin kendisinde bıraktığı izlenimi anlatmıştır. Bu bölümden sonra;

Yani kim sûr-ı hıtân-ı emced

Sûr-ı Şehzâd-ı Sultân Ahmed

beyitine ve eseri yazıldığı döneme bakarak Şehzade Ahmed'in sünnet törenini anlattığı "matlab-ı sûr-ı hümayûn-ı azîm" başlığı altındaki bölüm gelmektedir. Bu bölümde şair, çok büyük bir eğlenceden bahsetmektedir. Bu husus, eserin yazıldığı dönemi yani Lale Devri'nin ilk yıllarını akla getirmektedir. Şair, bu bölümde eğlenceye gelenlerden, çalınan çalgı türlerinden, konuklara dağıtılan yemeklerden bahsetmiş ve;

Virdiler velveleye devrânı

Oldı ârâmgeh-i Okmeydanı

diyerek bu eğlencelerin günümüzde de Okmeydanı olarak bilinen yerde yapıldığını dile getirmiştir. Bu anlatığı eğlencenin kaç gün devam ettiğini dile getirmek için de;

Hele bir gün çalınub tabl-ı zafer

Rûz-ı fîrûz-i hâmis idi meger

beyitinde beş gün zafer davulları eşliğinde eğlenceler yapıldığını belirtmiştir. Eğlenceye ayrıca beldelerden gelenleri esnaf teşkilatlarının geçişini, hüner sahibi kişilerin birbirinden güzel gösterilerini, saz ve söz sahiplerinin varlığını, donanma-yı hümayûnun denizde yaptığı gösterileri anlatmıştır. Ayrıca hediye kabul törenini, gözlerin dahi eğlenceden nasibini aldığını ve en sonunda;

Tayy-ı esbâb-ı sîrûr itdi felek

Hazır ol sînene gamdur gelecek

diyerek eğlenceden ayrılışın üzüntüsünü dile getirip bu bölüme son vermiştir. En son bölüm olan "mebhas-ı hâtıme-i nazm-ı güzîn" bölümünde Allah'a bu eseri yazmayı kendisine nasip ettiğinden dolayı hamd etmiş ve;

Ne ki manzûr-ı dil-i Rûhîdür

Silk-i tahrîre getürdüm bir bir

beytinde mahlasını;

Yazdı târîhini dest-i hâme

Resm-i makbûl Stanbulnâme

beytinde ise eserin yazılış tarihini söyleyerek eserine son vermiştir.